

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MELCHIOR WATHELET IŠVADA,
pateikta 2014 m. vasario 25 d.¹

Sujungtos bylos C-129/13 ir C-130/13

**Kamino International Logistics BV (C-129/13),
Datema Hellman Worldwide Logistics BV (C-130/13)
prieš
Staatssecretaris van Financiën**

(Hoge Raad der Nederlanden (Nyderlandai) pateikti prašymai priimti prejudicinį sprendimą)

„Skolos muitinei išieškojimas — Teisė į gynybą — Teisės į gynybą užtikrinimo principas —
Tiesioginis veikimas“

I – Įvadas

1. Teisingumo Teismo nagrinėjamos sujungtos bylos susijusios su teise į gynybą, o tiksliau – teise būti išklausytam per administracinę procedūrą.

2. 2013 m. vasario 22 d. sprendimais dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2013 m. kovo 18 d., *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandai) visų pirma užduoda Teisingumo Teismui klausimą dėl teisės į gynybą užtikrinimo principo tiesioginio taikytinumo. Jei į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai, minėtas teismas teiraujasi, ar teisę būti išklausytam reikia laikyti pažeista, jeigu atitinkamas fizinis arba juridinis asmuo turėjo galimybę pareikšti savo nuomonę tik nagrinėjant administracinį skundą, t. y. jau priėmus pradinį sprendimą. Galiausiai minėtas teismas Teisingumo Teismo klausia dėl galimo teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo teisinių padarinių ir dėl aplinkybių, galinčių juos paveikti.

II – Teisės aktai

A – Sąjungos teisė

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 41 straipsnio „Teisė į gerą administravimą“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai jo reikalus tvarkytų nešališkai, teisingai ir per kiek įmanomai trumpesnį laiką.“

¹ — Originalo kalba: prancūzų.

2. Ši teisė apima:

- a) kiekvieno asmens teisę būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę;

<...>“

4. Chartijos 51 straipsnio „Taikymo sritis“ 1 dalyje numatyta:

„Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Todėl jie turi gerbti teises, laikytis principų ir juos taikyti pagal turimus atitinkamus įgaliojimus, nepažeisdami Sąjungos įgaliojimų, suteiktų jai Sutartimis, ribų.“

2. Reglamentas (EEB) Nr. 2913/92

5. 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą² (toliau – BMK), 220 ir 221 straipsniai yra jo 3 skyriaus 1 skirsnyje „Muito sumos įtraukimas į apskaitą ir pranešimas apie ją skolininkui“.

6. BMK 220 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Jeigu skolą muitinei sudaranti muito suma nebuvo įtraukta į apskaitą vadovaujantis 218 ir 219 straipsniais arba jeigu ji buvo įtraukta į apskaitą nurodžius mažesnę už teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą, išieškotina muito suma arba papildomai išieškotina muito suma turi būti įtraukta į apskaitą per dvi dienas nuo tos dienos, kai muitinė sužinojo apie susidariusią padėtį ir galėjo apskaičiuoti teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą bei nustatyti skolininką (paskesnis įtraukimas į apskaitą). Šis terminas gali būti pratęstas vadovaujantis 219 straipsniu.“

7. BMK 221 straipsnyje nustatyta:

„1. Įtraukus muito sumą į apskaitą, apie ją taikant atitinkamas procedūras turi būti pranešama skolininkui.

<...>

3. Pranešimas skolininkui nebegali būti pateikiamas pasibaigus trejų metų laikotarpiui nuo skolos muitinei atsiradimo dienos. Šis laikotarpis sustabdomas nuo 243 straipsnyje nustatyto skundo pateikimo dienos per visą laikotarpį, kol jis nagrinėjamas teisme.

<...>“

8. BMK 243–245 straipsniai yra VIII antraštinėje dalyje „Skundai“.

9. BMK 243 straipsnyje numatyta:

„1. Bet kuris asmuo turi teisę apskųsti muitinės priimtus sprendimus, susijusius su muitų teisės aktu taikymu, kurie su juo susiję tiesiogiai ir individualiai.

2 — OL L 302, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 4 t., p. 307; iš dalies pakeistas 2000 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2700/2000 (OL L 311, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 10 t., p. 239).

Bet kuris asmuo, kuris kreipėsi į muitinę su prašymu priimti sprendimą, susijusį su muitų teisės aktų taikymu, ir negavo atitinkamo sprendimo per 6 straipsnio 2 dalyje nustatytą laikotarpį, taip pat gali pasinaudoti teise pateikti skundą.

Skundas privalo būti pateiktas toje valstybėje narėje, kurioje buvo priimtas atitinkamas sprendimas arba pateiktas prašymas jį priimti.

2. Teise pateikti skundą galima pasinaudoti:

- a) pradžioje pateikiant skundą muitinės įstaigai, valstybės narės paskirtai vykdyti atitinkamas funkcijas;
- b) po to vadovaujantis valstybėse narėse galiojančiais teisės aktais pateikiant skundą nepriklausomai institucijai, kuri gali būti teisminė institucija arba jai lygiavertė specializuota institucija.“

10. BMK 244 straipsnyje nustatyta:

„Skundo pateikimas nesustabdo apskūsto sprendimo vykdymo.

Tačiau muitinė visai arba iš dalies sustabdo tokio sprendimo įgyvendinimą, jeigu yra rimto pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.

Jeigu vykdant apskūstąjį sprendimą turėtų būti sumokėti importo arba eksporto muitai, tokio sprendimo įgyvendinimas gali būti sustabdytas tik turint garantiją arba ją pateikus. Tačiau tokios garantijos neturi būti reikalaujama, jeigu toks reikalavimas, atsižvelgiant į skolininko nurodytas aplinkybes, galėtų jam sukelti rimtų ekonominių arba socialinių sunkumų.“

11. BMK 245 straipsnyje nustatyta:

„Apskundimo procedūros taikymo tvarką nustato valstybių narių nuostatos.“

B – *Nyderlandų teisės aktai*

12. Pagal Bendrojo administracinės teisės įstatymo (*Algemene wet bestuursrecht*, toliau – *Awb*) 4:8 straipsnio 1 dalį prieš priimdama sprendimą, kuris gali būti nepalankus suinteresuotajam asmeniui, neprašiusiam šio sprendimo priimti, administracinė institucija suteikia jam galimybę pareikšti savo nuomonę, jeigu, pirma, minėtas sprendimas grindžiamas aspektais, susijusiais su suinteresuotajam asmeniui priskirtinomis faktinėmis aplinkybėmis ir interesais, ir, antra, šių aspektų nenurodė pats suinteresuotasis asmuo.

13. *Awb* 4:12 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Administracinė institucija negali taikyti 4:7 ir 4:8 straipsnių nuostatų, kai priima sprendimą, kuriuo siekiama nustatyti finansinę prievolę ar teisę, jeigu:

- a) dėl šio sprendimo gali būti pateiktas skundas ar administracinis skundas ir
- b) išnagrinėjus skundą ar administracinį skundą neigiami sprendimo padariniai gali būti visiškai panaikinti.“

14. *Awb* 6:22 straipsnis suformuluotas taip:

„Skundą nagrinėjanti institucija gali palikti galioti sprendimą, dėl kurio pateiktas skundas, nepaisant to, kad pažeista rašytinės ar nerašytinės teisės norma arba bendrasis teisės principas, jeigu galima pripažinti, kad šitoks normos ar principo pažeidimas nepadarė žalos suinteresuotiesiems asmenims.“

15. *Awb* 7:2 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Prieš priimdama sprendimą dėl skundo, administracinė institucija suteikia suinteresuotajam asmeniui galimybę būti išklaustytam.

2. Administracinė institucija apie tai visais atvejais praneša skundo pateikėjui ir suinteresuotiesiems asmenims, kurie rengiant sprendimą pareiškė savo poziciją.“

16. Vėliau administraciniai sprendimai gali būti apskūsti teismui, suteikiant galimybę pateikti apeliacinį ir kasacinį skundą.

III – Pagrindinių bylų faktinės aplinkybės, procedūra ir prejudiciniai klausimai

A – *Prašymų priimti prejudicinį sprendimą faktinės aplinkybės*

17. Abiejose prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamosiose pagrindinėse bylose muitinės tarpininkės, t. y. *Kamino International Logistics BV* byloje C-129/13 ir *Datema Hellmann Worldwide Logistics BV* byloje C-130/13 (toliau – suinteresuotieji asmenys), įgaliotos tos pačios įmonės, 2002 ir 2003 m. pateikė konkrečių prekių, pavadintų „sodo palapinėmis / šventėms skirtais tentais ir šoninėmis sienomis“, išleidimo į laisvą apyvartą deklaracijas. Suinteresuotieji asmenys šias prekes deklaravo kaip priskirtinas prie Kombinuotosios nomenklatūros (toliau – KN) 6 601 10 00 pozicijos („sodo skėčiai arba panašūs skėčiai“). Muitinė šias prekes apmokestino tai pozicijai taikytinu 4,7 % muitų tarifu.

18. Vėliau Nyderlandų muitinė, įgaliota suinteresuotųjų asmenų, atliko patikrinimą, siekdama užtikrinti šios tarifinės klasifikacijos tikslumą. Atlikusi patikrinimą, kompetentinga Nyderlandų institucija, konkrečiai – mokesčių inspektorius, padarė išvadą, kad tokia klasifikacija yra neteisinga ir kad atitinkamas prekes reikėjo priskirti prie KN 6 306 99 00 pozicijos („palapinės ir stovyklaviečių reikmenys“), kuriai taikomas didesnis tarifas (12,2 %).

19. Atsižvelgdamas į minėtoms abiem pozicijoms taikomų tarifų skirtumą, mokesčių inspektorius 2005 m. balandžio 2 d. sprendimu nurodė išieškoti dar nesumokėtus muitus *a posteriori* (abiem atvejais maždaug 10 000 eurų sumą). Kiekvienas suinteresuotasis asmuo šiuo tikslu gavo reikalavimą sumokėti, pateiktą pagal BMK 220 straipsnį.

20. Suinteresuotieji asmenys neturėjo galimybės pateikti savo argumentų prieš gaudami šiuos reikalavimus sumokėti.

B – *Administracinė procedūra ir teismo procesas*

21. Suinteresuotieji asmenys minėtus reikalavimus sumokėti apskundė mokesčių inspektoriumi ir šis suteikė jiems galimybę pareikšti nuomonę, tačiau pripažino skundus nepagrįstais.

22. *Rechtbank te Haarlem* suinteresuotųjų asmenų ieškinius, pareikštus dėl minėto mokesčių inspektoriaus sprendimo, pripažino nepagrįstais. Apeliaciniame procese *Gerechthof te Amsterdam* patvirtino *Rechtbank te Haarlem* sprendimą, kuriuo suinteresuotieji asmenys buvo įpareigoti įvykdyti jiems pagal mokėjimo reikalavimus nustatytas prievolės.

23. Tuomet suinteresuotieji asmenys pateikė kasacinį skundą *Hoge Raad der Nederlanden*. Prejudiciniai klausimai pateikti nagrinėjant šią bylą kasacinėje instancijoje.

24. Savo sprendimuose dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Hoge Raad der Nederlanden* pažymi, jog *Gerechthof te Amsterdam* apeliaciniame procese manė, kad mokesčių inspektorius pažeidė teisės į gynybą užtikrinimo principą, nes prieš priimdamas reikalavimą sumokėti nesuteikė suinteresuotiesiems asmenims galimybės pareikšti nuomonės dėl aspektų, kuriais buvo grindžiamas muitų išieškojimas *a posteriori*.

25. Vis dėlto jis nurodo, kad nei BMK, nei taikytinoje nacionalinėje teisėje nėra procedūrinių nuostatų, kuriomis muitinė būtų įpareigota, prieš pateikdama BMK 221 straipsnio 1 dalyje nurodytą pranešimą apie skolą muitinei, suteikti muitu apmokestinamam asmeniui galimybę pareikšti poziciją dėl aspektų, kuriais grindžiamas muitų išieškojimas *a posteriori*.

26. Remdamasis minėta išvada, *Hoge Raad der Nederlanden* visų pirma klausia, ar nacionalinis teismas gali tiesiogiai taikyti teisės į gynybą užtikrinimo principą. Jeigu atsakymas į šį klausimą būtų teigiamas, jis nori sužinoti, ar tikrai (kaip pripažino *Gerechthof te Amsterdam*) teisės į gynybą užtikrinimo principas (konkrečiai – teisė būti išklaustam, kuri yra šio principo dalis) yra pažeidžiamas tuo atveju, kai suinteresuotieji asmenys negalėjo pateikti savo argumentų prieš priimant pirmąjį mokesčių inspektoriaus sprendimą, tačiau turėjo galimybę apginti savo poziciją per skundo ir ieškinio pateikimo procedūrą. Galiausiai *Hoge Raad der Nederlanden* Teisingumo Teismo klausia dėl teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo teisinių padarinių ir dėl to, ar juos reikia nustatyti pagal nacionalinę, ar pagal Sąjungos teisę. Kitaip tariant, jeigu šie teisiniai padariniai nustatomi pagal Sąjungos teisę, *Hoge Raad der Nederlanden* nori sužinoti, ar teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo atveju nacionalinis teismas turi panaikinti ginčijamą sprendimą, o gal atlikdamas vertinimą jis gali atsizvelgti į tai, kad nepadarius nagrinėjamo pažeidimo būtų priimtas toks pat sprendimas.

C – Prejudiciniai klausimai

27. Tokiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* nusprendė sustabdyti bylą nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus, kurie kiekvienoje iš sujungtų bylų suformuluoti vienodai:

- „1. Ar Sąjungos teisėje įtvirtintą principą, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, gali tiesiogiai taikyti nacionalinis teismas?
2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:
  - a) ar Sąjungos teisėje įtvirtintą principą, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, reikia aiškinti taip, kad jis pažeidžiamas, jeigu asmuo, dėl kurio ketinama priimti sprendimą, nebuvo išklaustas prieš valdžios institucijai priimant jam nepalankią priemonę, tačiau gavo galimybę būti išklaustas vėliau, per administracinę (skundo nagrinėjimo) procedūrą, kuri vyksta prieš pareiškiant ieškinį nacionaliniame teisme;
  - b) ar Sąjungos teisėje įtvirtinto principo, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, pažeidimo teisiniai padariniai nustatomi pagal nacionalinę teisę?

3. Jeigu į antrojo klausimo b dalį būtų atsakyta neigiamai, į kokias aplinkybes gali atsižvelgti nacionalinis teismas, nustatydamas teisinius padarinius, ir ar jis gali visų pirma atsižvelgti į tai, kad darytina prielaida, jog nesant Sąjungos teisėje įtvirtinto principo, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, pažeidimo procesas būtų klostęsis kitaip?“

IV – Procesas Teisingumo Teisme

28. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui pateikti 2013 m. kovo 18 d. 2014 m. balandžio 24 d. sprendimu Teisingumo Teismo pirmininkas nurodė sujungti bylas.

29. Rašytines pastabas pateikė suinteresuotieji asmenys, Nyderlandų, Belgijos, Graikijos, Ispanijos vyriausybės ir Europos Komisija. 2014 m. sausio 15 d. surengtas posėdis, per kurį suinteresuotieji asmenys, Nyderlandų, Belgijos, Graikijos vyriausybės ir Komisija pateikė žodines pastabas.

V – Teisinė analizė

A – Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

30. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar teisės į gynybą užtikrinimo principą gali tiesiogiai taikyti nacionalinis teismas.

31. Nepaneigiama, kad „teisė į gynybą, apimanti teisę būti išklausytam <...>, yra viena pagrindinių teisių, kuri yra sudėtinė [sudedamoji] Sąjungos teisinės sistemos dalis ir kuri įtvirtinta Chartijoje“³.

32. Be to, nagrinėdamas bylą, susijusią su importo muitų susigrąžinimo *a posteriori* procedūra, Teisingumo Teismas patikslino, kad pagal šį principą „sprendimo, kuriuo labai paveikiami asmens interesai, adresatui turi būti suteikta galimybė naudingai pateikti savo nuomonę dėl pagrindų, kuriais administracija grindžia savo sprendimą“⁴. Kitaip tariant, „teisė būti išklausytam bet kuriam asmeniui užtikrina galimybę vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo tinkamai ir veiksmingai pareikšti savo nuomonę“⁵.

33. Be to, „kiekvieno asmens teisė būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę“ Chartijos 41 straipsnio 2 dalimi yra įtraukta į teisę į gerą administravimą.

34. Negalima nesutikti, kad šioje byloje, kiek tai susiję su procedūra dėl muitų išieškojimo *a posteriori*, taigi ir Sąjungos teisės įgyvendinimu, pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį valstybės narės privalo paisyti Chartijos 41 straipsnio.

35. Kalbant apie nacionalinio teismo vaidmenį, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę minėtame Sprendime *Sopropé* patikslinti, jog „užtikrinti, kad administracijos individualiai nustatytas terminas [suinteresuotojo asmens pastaboms pateikti] atitiktų konkrečią atitinkamo asmens ar įmonės situaciją ir kad jis suteiktų galimybę asmeniui pasinaudoti teise į gynybą laikantis veiksmingumo principo“⁶, turi nacionalinis teismas.

3 — 2013 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *G. ir R.* (C-383/13 PPU, 32 punktas). Šiuo klausimu taip pat žr. 2013 m. liepos 18 d. Sprendimą *Komisija ir kt. prieš Kadi* (C-584/10 P, C-593/10 P ir C-595/10 P, 99 punktas).

4 — 2008 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Sopropé* (C-349/07, Rink. p. I-10369, 37 punktas).

5 — 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *M.* (C-277/11, 87 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

6 — Minėtas Sprendimas *Sopropé* (44 punktas).

36. Todėl manau, kad iš pateiktų svarstymų darytina išvada, jog ne tik nacionalinės administracinės institucijos turi paisyti teisės į gynybą, įgyvendindamos Sąjungos teisę, bet ir suinteresuotieji asmenys turi galėti tiesiogiai remtis šia teise nacionaliniuose teismuose, kad ši teisė netaptų netaikoma ar tik formali⁷.

B – Dėl antrojo prejudicinio klausimo a punkto

37. Antrąjį prejudicinį klausimą sudaro du klausimai.

38. Antrojo klausimo a punktu norima sužinoti, ar yra pažeidžiama sprendimo adresato teisė į gynybą, jeigu jis nėra išklašomas prieš priimant sprendimą (šiuo atveju – reikalavimą sumokėti), nors jis galėjo pareikšti savo poziciją vėliau, per administracinio skundo procedūrą. Antrojo klausimo b punktas susijęs su teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo teisiniais padariniais. Šio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausimo tema yra tokia pati kaip ir trečiojo klausimo. Todėl juos abu kartu nagrinėsiu vėliau, o dabar pateiksiu savo argumentus dėl antrojo klausimo a punkto.

39. Tačiau prieš pradėdamas šią analizę norėčiau aptarti klausimą, dėl kurio daug diskutuota per posėdį ir kurį paminėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, t. y. ar procedūra nuo reikalavimo sumokėti iki sprendimo dėl skundo priėmimo remiantis *Awb* yra viena procedūra (ir tokiu atveju reikėjo būtinai užtikrinti sprendimo, kuris iš esmės yra vienas, adresato teisę į gynybą), ar ji kaip tik apima du etapus ir du sprendimus, ir antrasis sprendimas priimamas tik jeigu dėl pirmojo sprendimo pateikiamas skundas (tokiu atveju kyla teisės į gynybą užtikrinimo klausimas, nes sprendimų adresatas buvo išklašytas tik priėmus pradinį sprendimą ir jį apskundus).

40. Nors per visą procedūrą dalyvauja ta pati administracinė institucija (be to, Nyderlandų vyriausybės atstovas per posėdį nurodė, kad ši institucija gali kreiptis į kitą instituciją, kuri priklausytų jos jurisdikcijai ir būtų jai pavaldi), neabejotinai renkuosi antrąjį variantą.

41. Iš tikrųjų reikalavimo sumokėti parengimas ir įteikimas – tai savarankiškų teisinių padarinių sukeltantis sprendimas, kuriuo šioje byloje adresatas įpareigojamas sumokėti papildomą muitą. Šie padariniai tampa galutiniai, jeigu adresatas, kuris tame etape nebuvo išklašytas, nepateikia skundo. Kompetentinga administracinė institucija privalėtų išklašyti suinteresuotąjį asmenį, iš naujo išsamiai išnagrinėti bylos medžiagą ir priimti naują sprendimą ar patvirtinti priimtą reikalavimą sumokėti, tik jeigu būtų pateiktas skundas.

42. Be to, išnagrinėjus taikytiną Sąjungos ir nacionalinę teisę matyti, kad skundas neturi savaiminio stabdomojo poveikio ir reikalavimas sumokėti muitus išlieka vykdytinas. Tai, kad galima prašyti sustabdyti jo vykdymą (ir tai, kad, kaip per posėdį teigė Nyderlandų vyriausybės atstovas, ministro aplinkraščiu vykdymą nurodoma sustabdyti tik sukčiavimo atvejais), niekaip nekeičia aplinkybės, kad reikalavimas sumokėti – tai savarankiškų teisinių padarinių sukeltantis sprendimas.

43. Todėl remdamasis šia prielaida pateikiu toliau išdėstytus svarstymus.

1. Teisės būti išklašytam tikslas

44. Norint atsakyti į *Hoge Raad der Nederlanden* pateiktą klausimą, visų pirma reikėtų priminti teisės į gynybą užtikrinimo principu, o tiksliau – teise būti išklašytam, siekiamą tikslą.

⁷ – Šią poziciją taip pat išreiškiau byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *G. ir R.*, susijusioje su 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, p. 98). Žr. mano išvados toje byloje 52 punktą.

45. Teisingumo Teismo teigimu, „taisykle, kad asmeniui, kurio nenaudai priimtas sprendimas, turi būti suteikta galimybė pateikti pastabas *prieš* jį priimant, siekiama užtikrinti, kad kompetentinga valdžios institucija galėtų atsižvelgti į visas svarbias aplinkybes. Siekiant užtikrinti veiksmingą asmens, kuriam skirtas sprendimas, apsaugą, ji būtent skirta, kad toks asmuo galėtų ištaisyti klaidą ar pateikti su savo individualia situacija susijusių įrodymų, kurie būtų palankūs tam, kad sprendimas būtų arba nebūtų priimtas arba kad būtų nulemtas jo turinys⁸.

46. Kitaip tariant, „teisė būti išklaustam bet kuriam asmeniui užtikrina galimybę vykstant administracinei procedūrai *iki* sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo tinkamai ir veiksmingai pareikšti savo nuomonę“⁹.

47. Teisingumo Teismas teisės būti išklaustam taikymo sritį jau paaikšino byloje *Gerlach*¹⁰, susijusioje su Sąjungos tranzito procedūra. Teisingumo Teismo teigimu, iš tuo laikotarpiu, kai klostėsi faktinės aplinkybės, taikytinų teisės aktų¹¹ buvo matyti, kad valstybė narė, kurioje yra išvykimo įstaiga, gali imtis priemonių išieškoti importo muitus, tik jeigu ji prieš tai vykdytojui nurodė, kad šis turi tris mėnesius prašomiems įrodymams pateikti, ir jeigu jis šių įrodymų nepateikė per šį terminą. Teisingumo Teismas manė, kad tokiomis sąlygomis minėtas terminas negalėjo būti pirmą kartą suteiktas vykstant skundo dėl kompetentingų institucijų sprendimo išieškoti importo muitus nagrinėjimo procedūrai¹². Iš tiesų Teisingumo Teismas vykdytojo teisę apibūdino kaip teisę „<...> pateikti savo argumentus dėl tranzito operacijos teisėtumo *prieš* priimant jam skirtą sprendimą dėl išieškojimo, kuris turi didelį poveikį jo interesams“¹³.

48. Iš minėtos teismo praktikos darytina išvada, kad jeigu asmeniui, kurio nenaudai priimtas sprendimas, teisė apginti savo poziciją suteikiama *po* šio sprendimo priėmimo, taip neužtikrinama nei teisė būti išklaustam, nei teisė į gynybą.

49. Tačiau pagal nusistovėjusią teismo praktiką ir „pagrindinės teisės, kaip antai teisė į gynybą, nėra absoliučios, joms gali būti taikomi apribojimai su sąlyga, kad jie iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama nagrinėjama priemone, ir, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, nėra neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis užtikrinamų teisių esmę“¹⁴. Tame pačiame Sprendime *Dokter ir kt.* Teisingumo Teismas dar patikslino, kad toks apribojimas „<...> būtų neproporcingas ir netoleruotinas įsikišimas, pažeidžiantis teisės į gynybą esmę, tik tuomet, jei iš suinteresuotųjų asmenų būtų atimta galimybė vėlesnėje procedūroje ginčyti minėtas priemones ir vėliau šioje procedūroje veiksmingai pareikšti savo nuomonę“¹⁵.

2. Teisės būti išklaustam principo ribojimas

50. Norint atsakyti į klausimą, ar Nyderlandų Karalystės įtvirtinta procedūra nustatytas teisės būti išklaustam ribojimas atitinka minėto Sprendimo *Dokter ir kt.* sąlygas, reikia atsižvelgti į, pirma, pačioje Sąjungos teisėje nustatytas privalomas sąlygas, taikomas skolą muitinei sudarančių muitų įtraukimui į apskaitą *a posteriori*, ir, antra, visą administracinę procedūrą, kuri numatyta nacionalinės teisės aktuose.

8 — Minėto Sprendimo *Sopropé* 49 punktą. Kursyvu išskirta mano.

9 — Minėto Sprendimo *M.* 87 punktą ir jame nurodyta teismo praktika. Kursyvu išskirta mano.

10 — 2007 m. kovo 8 d. sprendimas (C-44/06, Rink. p. I-2071).

11 — 1976 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 222/77 dėl Bendrijos tranzito (OL L 38, p. 1), iš dalies pakeistas 1990 m. vasario 22 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 474/90 (OL L 51, p. 1), ir 1987 m. kovo 27 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 1062/87 dėl Bendrijos tranzito procedūros įgyvendinimo nuostatų ir tam tikrų šios procedūros supaprastinimo priemonių (OL L 107, p. 1), iš dalies pakeistas 1990 m. gegužės 29 d. Komisijos reglamentu (EEB) Nr. 1429/90 (OL L 137, p. 21).

12 — Minėto Sprendimo *Gerlach* 36 punktą.

13 — Ten pat (37 punktą). Kursyvu išskirta mano.

14 — 2006 m. birželio 15 d. Sprendimas *Dokter ir kt.* (C-28/05, Rink. p. I-5431, 75 punktą).

15 — Ten pat (76 punktą).

a) BMK nustatyti terminai

51. BMK 220 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu skolą muitinei sudaranti maito suma nebuvo įtraukta į apskaitą vadovaujantis 218 ir 219 straipsniais arba jeigu ji buvo įtraukta į apskaitą nurodžius mažesnę už teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą, išieškotina maito suma arba papildomai išieškotina maito suma turi būti įtraukta į apskaitą *per dvi dienas* nuo tos dienos, kai muitinė sužinojo apie susidariusią padėtį ir galėjo apskaičiuoti teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą bei nustatyti skolininką. BMK 221 straipsnyje priduriama, kad apie maito sumą skolininkui turi būti pranešama *įtraukus maito sumą į apskaitą*.

52. Toks privalomas dviejų dienų terminas atrodo sunkiai suderinamas su pareiga išklaudyti suinteresuotąjį asmenį prieš priimant sprendimą įtraukti išieškotiną muitų sumą į apskaitą.

53. Šio termino atitiktis teisės į gynybą užtikrinimo principui jau buvo aptarta byloje dėl Italijos Respublikos įsipareigojimų neįvykdymo¹⁶. Nors Teisingumo Teismas manė, kad teisės į gynybą užtikrinimo principas turi būti taikomas vykdant paskesnio išieškojimo procedūrą, jis vis dėlto padarė šio teiginio išlygą, pagal kurią minėtasis principas „vis dėlto <...> negali leisti valstybėms narėms nesilaikyti pareigos nustatyti [Sąjungos] [teisės į] nuosavus išteklius per Bendrijos teisės aktuose nustatytus terminus“¹⁷.

54. Taigi tame sprendime Teisingumo Teismas nutarė remtis išlygos principu. Iš minėtos formuluotės matyti, kad nors teisės į gynybą principo iš tikrųjų būtina laikytis, dėl to negali būti pažeisti Sąjungos muitų teisės aktuose valstybėms narėms nustatyti terminai.

55. Suvokdamas, kad dėl šios išlygos ribojama teisė į gynybą, Teisingumo Teismas ją sušvelnino, patikslindamas, jog, „be to, primintina, kad muitų mokesčių įskaitymas ir pranešimas apie privalomus sumokėti muitų mokesčius bei nuosavų išteklių įskaitymas nekliudo skolininkui, remiantis Muitinės kodekso 243 ir paskesniais straipsniais, ginčyti jam tenkančią pareigą, nurodant visus turimus argumentus“¹⁸.

56. Atrodo, kad ir pats Sąjungos teisės aktų leidėjas suvokia, jog valstybėms narėms sunku išklaudyti suinteresuotąjį asmenį prieš įtraukiant išieškotiną muitų sumą į apskaitą.

57. Iš tikrųjų, viena vertus, 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas (nauja redakcija)¹⁹, 22 straipsnio 6 dalyje dabar jau aiškiai nustatyta, kad „prieš priimdama sprendimą, kuris galėtų būti nepalankus pareiškėjui, muitinė praneša pareiškėjui priežastis, kuriomis ji ketina pagrįsti savo sprendimą, ir suteikia jam galimybę per nustatytą laikotarpį, skaičiuojamą nuo tos dienos, kurią jis gauna tokį pranešimą arba laikomas jį gavusiu, pareikšti savo nuomonę“. Be to, to paties reglamento 27 konstatuojamojoje dalyje patikslinta, kad šis įpareigojimas yra būtinas pagal Chartiją. Kita vertus, pagal minėto reglamento 105 straipsnio 3 dalį, jeigu taikytinos atitinkamos nuostatos²⁰, mokėtina importo ar eksporto maito suma įtraukiama į apskaitą per keturiolika dienų nuo tos dienos, kai muitinė „galėjo apskaičiuoti atitinkamą importo ar eksporto maito sumą ir priimti sprendimą“²¹.

16 — Žr. 2010 m. birželio 17 d. Sprendimą *Komisija prieš Italiją* (C-423/08, Rink. p. I-5449).

17 — Ten pat (45 punktas).

18 — Ten pat (46 punktas).

19 — OL L 269 p. 1, ir klaidų ištaisymas OL L 287, 2013, p. 90.

20 — Pagal Reglamento Nr. 952/2013 288 straipsnio 2 dalį 22 ir 105 straipsniai taikytini nuo 2016 m. gegužės 1 d.

21 — Tačiau šioje byloje taikytinoje BMK 220 straipsnio 1 dalyje numatytas tik dviejų dienų terminas, skaičiuojamas nuo tos dienos, kai muitinė sužinojo apie susidariusią padėtį ir galėjo apskaičiuoti teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą bei nustatyti skolininką.

b) Nagrinėjamos nacionalinės administracinės procedūros ypatybės

58. Šioje byloje administracinė procedūra reglamentuojama *Awb*. Pagal *Awb* 4:8 straipsnyje įtvirtintą principą reikalaujama, kad administracinės institucijos, prieš priimdamos sprendimą, kuris gali būti nepalankus suinteresuotajam asmeniui, neprašiusiam šio sprendimo priimti, leistų jam pareikšti nuomonę dėl numatomo sprendimo.

59. Tačiau pagal *Awb* 4:12 straipsnį minėtas principas netaikomas finansinio pobūdžio sprendimams, jeigu, pirma, dėl sprendimo gali būti pateiktas skundas ir, antra, išnagrinėjus skundą nepalankūs padariniai gali būti visiškai panaikinti.

60. Atrodo, kad šioje byloje minėtos dvi sąlygos yra įvykdytos.

61. Iš tikrųjų suinteresuotiesiems asmenims buvo suteikta galimybė, kad sprendimą iš naujo išnagrinėtų jį priėmusi administracinė institucija (prieš turint galimybę pareikšti ieškinį teisme, kai yra galimybė paduoti apeliacinį ir kasacinį skundą).

62. Tačiau, Nyderlandų vyriausybės teigimu, šis pakartotinis administracinis nagrinėjimas atliekamas *ex nunc*, t. y. remiantis teisinėmis nuostatomis ir reikšmingomis faktinėmis aplinkybėmis, buvusiomis priimant sprendimą dėl skundo. Taigi ginčijamo sprendimo neigiami padariniai gali būti panaikinti pasibaigus skundo nagrinėjimo procedūrai.

63. Be to, pagal *Awb* 7:2 straipsnį, „prieš priimdama sprendimą dėl skundo, administracinė institucija suteikia suinteresuotajam asmeniui galimybę būti išklausytam“.

64. Tačiau noriu pažymėti, kad pagal BMK 244 straipsnio pirmą pastraipą skundo pateikimas nesustabdo apskūsto sprendimo vykdymo. Tiesa, minėto straipsnio antroje pastraipoje ši taisyklė sušvelninama ir muitinei leidžiama sustabdyti viso sprendimo ar jo dalies vykdymą. Tačiau šis sustabdymas įmanomas, tik jeigu muitinė turi pagrįstų priežasčių abejoti apskūsto sprendimo atitiktimi muitus reglamentuojantiems teisės aktams arba jeigu suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala. Be to, BMK 244 straipsnio trečioje pastraipoje tokiu atveju reikalaujama garantijos (išskyrus atvejus, kai skolininkui kyla sunkių ekonominių ar socialinių padarinių).

65. Nyderlandų vyriausybės nuomone, galimi ginčijamo sprendimo neigiami padariniai vis dėlto galėtų būti panaikinti *a posteriori*, jeigu padavus skundą mokėjimas galėtų būti atidėtas, o sprendimo vykdymas sustabdytas, kol pagal nacionalines taisykles bus išnagrinėtas skundas (ir ieškinys).

66. Tačiau, kaip jau nurodžiau, Nyderlandų vyriausybės atstovas per posėdį teigė, kad sprendimo vykdymas nesustabdomas savaime, nes ginčijamo reikalavimo sumokėti adresatas turi to prašyti savo skunde. Be to, iš minėto atstovo pareiškimų taip pat aišku, kad jeigu paprastai sprendimo vykdymas sustabdomas, šio principo taikymas numatytas tik ministerijos aplinkraštyje.

67. Nemanau, kad tokia norma, kuri dėl savo pobūdžio gali būti bet kada pakeista, galėtų turėti pakankamą stabdomąjį poveikį savarankiškiems reikalavimo sumokėti padariniams iki galimo jo pakeitimo, o konkrečiau – prievolei sumokėti papildomus muitus, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (jis savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą nepaminėjo tokio aplinkraščio).

c) Išvada dėl antrojo klausimo a punkto

68. Šioje byloje mokėjimo reikalavimo adresatas nebuvo išklausytas prieš priimant jam nepalankų sprendimą, tačiau *Awb* 7:2 straipsnyje aiškiai numatyta, kad prieš priimdama sprendimą dėl skundo administracinė institucija suteikia suinteresuotajam asmeniui galimybę būti išklausytam.

69. Be to, užtikrinta būtinybė atskirti, viena vertus, Chartijos 41 straipsnyje (administraciniai ginčai) ir, kita vertus, jos 47 straipsnyje (teisminiai ginčai) įtvirtintas teises, nes suinteresuotojo asmens išklausymas yra tinkamai organizuotas ne tik per teismo procesą, bet ir per administracinę procedūrą.

70. Taigi šioje byloje nėra taip, kad, kaip nurodyta minėtame Sprendime *Dokter ir kt.*, „iš suinteresuotų asmenų [buvo] atimta galimybė vėlesnėje procedūroje ginčyti [ginčijamą sprendimą] ir vėliau šioje procedūroje veiksmingai pareikšti savo nuomonę“²².

71. Tačiau nemanau, kad šie dalykai galėtų būti laikomi pateisinamu teisės į gynybą užtikrinimo principo ribojimu, ir taip yra dėl trijų priežasčių.

72. Visų pirma nežinau priežasčių, kuriomis būtų galima remtis kaip bendrojo intereso tikslu, pateisinančiu pradinio išklausymo nebuvimą. Nemanau, kad šiuo atžvilgiu tokiomis priežastimis būtų galima pripažinti vien tik Sąjungos teisės aktuose nustatytus terminų reikalavimus.

73. Be to, naujas administracinis sprendimas dėl sprendimo, priimto neišklausius jo adresato, gali būti priimtas tik adresato iniciatyva.

74. Galiausiai ir svarbiausiai – ši skundo procedūra savaime neturi stabdomojo poveikio. Iš Teisingumo Teismo praktikos aišku, kad ši ypatybė turi lemiamą reikšmę nagrinėjant galimą teisės būti išklausytam prieš priimant nepalankų sprendimą ribojimo pateisinimą.

75. Sprendime *Texdata Software*²³ Teisingumo Teismas nusprendė, kad „pradinės 700 eurų baudos skyrimu be išankstinio įspėjimo ir galimybės pateikti pastabas iki nuobaudos taikymo negalima paveikti nagrinėjamos pagrindinės teisės esmės, nes, pateikus motyvuotą skundą dėl nutarimo skirti baudą, šis nedelsiant nebetaikomas ir pradedamas įprastas procesas, per kurį gali būti užtikrinta teisė būti išklausytam“ (kursyvu išskirta mano).

76. Jeigu šioje byloje įvykdyta antroji sąlyga (adresatas išklausytas vykstant skundo procedūrai), pirmasis reikalavimas (nepalankaus akto nedeliamas netaikymas pateikus skundą) netaikomas.

77. Tokiomis aplinkybėmis manau, kad tokiais nacionalinės teisės aktais, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, pažeidžiamas administruojamojo asmens teisės į gynybą užtikrinimo principas, o konkrečiau – teisė būti išklausytam.

78. Jeigu Teisingumo Teismas nepritartų mano analizei, nereikėtų atsakyti nei į antrojo klausimo b punktą, nei į trečiąjį klausimą, kiek jie susiję su teisės į gynybą principo pažeidimo teisiniais padariniais.

C – Dėl antrojo klausimo b punkto ir trečiojo klausimo

79. Antrojo klausimo b punktu ir trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinti, ar, viena vertus, administracinės institucijos padaryto teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo teisiniai padariniai nustatomi nacionalinėje teisėje ir, kita vertus, jeigu taip nėra, į kokias aplinkybes nagrinėdamas bylą gali atsižvelgti nacionalinis teismas. Trečiajame klausime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškiai kalba apie atsižvelgimą į prielaidą, pagal kurią, užtikrinus pažeistą teisę, sprendimo priėmimo procesas būtų pasibaigęs taip pat.

22 — To sprendimo 76 punktą.

23 — 2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas (C-418/11, 85 punktą).

80. Į šiuos klausimus aiškiai, tiksliai ir vienareikšmiškai atsakyta minėtame Sprendime *G. ir R. Teisingumo Teismas* konstatavo:

„35 Pareiga paisyti sprendimų adresatų, kurių interesams šie sprendimai turi didelę įtaką, teisės į gynybą iš principo nustatoma valstybių narių administracinėms institucijoms, kai jos imasi priemonių, patenkančių į Sąjungos teisės taikymo sritį. *Jei kaip ir nagrinėjamu atveju Sąjungos teisėje nėra nustatytos nei sąlygos, kuriomis turi būti paisoma <...> teisės į gynybą, nei šios teisės nepaisymo pasekmės, šios sąlygos ir pasekmės nustatomos nacionalinėje teisėje* atsižvelgiant į tai, kiek patvirtintos atitinkamos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir kiek dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) <...>.

36 Vis dėlto, nors valstybės narės gali leisti šiems piliečiams pasinaudoti savo teise į gynybą tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir nustatytos vidaus situacijoms reguliuoti, šios sąlygos turi atitikti Sąjungos teisę ir, be kita ko, neleisti abejoti Direktyvos 2008/115 veiksmingumu.

<...>

38 Dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimų reikia pažymėti, kad pagal Sąjungos teisę teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklausytam, pažeidimas lemia pasibaigus aptariamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant šio pažeidimo procedūroje būtų pasiektas kitas rezultatas <...>“²⁴.

81. Ši taisyklė nėra nauja. Tokios pozicijos Teisingumo Teismas jau laikėsi byloje *Distillers Company prieš Komisiją*²⁵, kurioje ieškovė, be kita ko, tvirtino, kad kompetentinga institucija negalėjo atsižvelgti į visus argumentus, pateiktus ieškiniui pagrįsti per žodinę procedūrą, ir į įvairius jos atsakymo į Komisijos pateiktą pranešimą apie kaltinimus papildymus. Tačiau savo sprendime Teisingumo Teismas manė, kad „nebūtina nagrinėti [šių] procedūros pažeidimų“ ir kad „būtų kitaip, tik jeigu nesant šių pažeidimų galėjo būti pasiektas kitoks administracinės procedūros rezultatas“²⁶.

82. Kadangi byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *G. ir R.*, Teisingumo Teismas laikėsi tokios pozicijos, nors buvo kalbama apie tokią asmenų laisvę ribojančią priemonę, kaip užsieniečio sulaikymo termino pratęsimas nuo šešių iki aštuoniolikos mėnesių prieš grąžinant jį į jo šalį, neišsivaizduoju, kad kalbant apie procedūrą, susijusią tik su finansiniais aspektais, galėtų būti kitaip.

83. Be to, pažymiu, kad šioje byloje pradinis sprendimas patvirtintas dėl skundo priimtu administraciniu sprendimu ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų sprendimais, ir tai padaryta jau suteikus suinteresuotiesiems asmenims galimybę pateikti savo argumentus.

84. Atsižvelgdamas į pateiktus svarstymus, siūlau Teisingumo Teismui į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo antrojo klausimo b punktą atsakyti taip, kad sąlygos, kuriomis reikia užtikrinti teisės į gynybą paisymą, ir šios teisės pažeidimo padariniai turi būti nustatomi nacionalinėje teisėje, jeigu tik šiuo tikslu patvirtintos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas) ir jeigu dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas).

24 — Minėtas Sprendimas *G. ir R.* Kursyvu išskirta mano.

25 — 1980 m. liepos 10 d. Sprendimas *Distillers Company prieš Komisiją* (30/78, Rink. p. 2229).

26 — Ten pat (26 punktas).

85. Šią poziciją būtina pritaikyti muitų sričiai, nes BMK 245 straipsnyje aiškiai daroma nuoroda į nacionalinę teisę, nurodant, kad „apskundimo procedūros taikymo tvarką nustato valstybių narių nuostatos“.

86. Tačiau, kadangi reikia užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą, siūlau Teisingumo Teismui į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo trečiąjį klausimą atsakyti taip, kad pagal Sąjungos teisę, pažeidus teisę į gynybą, visų pirma teisę būti išklausytam, užbaigus atitinkamą administracinę procedūrą priimtas sprendimas naikintinas tik tuo atveju, jeigu nepadarius tokio pažeidimo ši procedūra galėjo pasibaigti kitaip.

87. Tokia pozicija šioje byloje taikytina dar ir todėl, kad patys suinteresuotieji asmenys pripažįsta, jog skundo procedūra nebūtų pasibaigusi kitaip, jeigu jie būtų buvę išklausyti prieš priimant ginčijamą sprendimą, nes jie neginčija mokesčių inspektoriaus nustatytos tarifinės klasifikacijos. Kaip jau nurodžiau pirmiau, pradinis sprendimas buvo patvirtintas dėl skundo priimtu administraciniu sprendimu ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismo sprendimais.

VI – Išvada

88. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Hoge Raad der Nederlanden* pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1. Privatūs asmenys gali nacionaliniuose teismuose tiesiogiai remtis administracinės institucijos pareigos užtikrinti teisę į gynybą principu.
2. a) Nacionalinės teisės aktais, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuriais nepalankaus sprendimo adresatui neleidžiama būti išklausytam administracinės institucijos prieš priimant sprendimą, bet galimybė būti išklausytam jam suteikiama vėlesniame administracinės procedūros etape, tačiau dėl tokio skundo savaimė nesustabdomas nepalankaus sprendimo vykdymas, pažeidžiamas administruojamojo asmens teisės į gynybą užtikrinimo principas, konkrečiau – teisė būti išklausytam.
2. b) Sąlygos, kuriomis reikia užtikrinti teisės į gynybą paisymą, ir šio principo pažeidimo padariniai turi būti nustatomi nacionalinėje teisėje, jeigu šiuo tikslu patvirtintos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir jeigu dėl jų naudojimas Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas).
3. Nacionalinis teismas, kuris privalo užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą, vertindamas teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklausytam, pažeidimo teisinius padarinius, gali atsižvelgti į aplinkybę, kad toks pažeidimas lemia pasibaigus nagrinėjamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, jeigu nepadarius tokio pažeidimo ši procedūra galėjo pasibaigti kitaip.